
KÖNYVEK REPUTÁCIÓJA A VESZPRÉM VÁRMEGYEI PEDAGÓGIAI LAPOKBAN

TÖLGYESI JÓZSEF

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

JÓZSEF TÖLGYESI: REPUTATION OF BOOKS IN PEDAGOGY PERIODICALS IN VESZPRÉM COUNTY.

The sources of regional significance in Hungarian education history printed between 1868 and 1937 include journals and periodicals published by the government (royal school inspection), dioceses (bishopric school inspection) and various pedagogic organisations (teacher forums, associations of school-teachers etc.) and local publishers.

During those seven decades more than ten different periodicals entirely or partly with focus on pedagogy were published in Veszprém county. This study shows how such papers presented course books, educational science and interdisciplinary connections, fiction, and non-fiction works. The results showed mainly works of local and governmental course-book publishers were presented and advertised, and works of patriotism flourished especially between the world wars.

A 19. század utolsó harmadának kezdetétől, az 1868. évi 38. törvény kihirdetését követően a közoktatásügy hivatalos közegeiben és a különböző tanító- és tanáregyesületekben (ha nem is azonos pedagógiai minőségben, tartalmi értékben és olvasottságban), jelentős szerepük volt az országos, a regionális, a vármegyei, és az ez utóbbinál kisebb térség számára megjelent pedagógiai és a (nagyobb részükben) ilyen tartalommal is rendelkező lapoknak.

Az 1868-tól megjelentetett Néptanítók Lapja,¹ mint a Vallás- és Közoktatásügyi Magyar Királyi Minisztérium (a továbbiakban VKM) hivatalos szakmai folyóirata nemcsak közvetítette az állam közoktatásügyi szándékát és akaratát, hanem jelentős volt a tájékoztató, orientáló, a pedagógiai kultúra iránti érdeklődést ösztönző funkciója is. Mindezek mellett lehetőséget adott a közoktatásügy különböző irányító szintjein működők, a pedagógusszervezetek (tanító- és tanáregyesületek, -körök

stb.), valamint az iskolák tanítói számára szakmai írásaik, közleményeik, az iskola-fenntartók, a különböző könyv- és lapkiadók hirdetései megjelentetésére. A folyóirat szakmai szempontból logikus, jól strukturált tartalmi szerkezetével mintát adott/adhatott a később folyamatosan belépő országos, regionális és helyi lapok szerkesztői, szerkesztőbizottságai számára.²

E tanulmányban azt mutatjuk be, hogy a Veszprém vármegyében³ megjelent pedagógiai, vagy jelentős pedagógiai tartalommal is rendelkező lapok mennyire tartották fontosnak a megjelenő/megjelent könyvek bemutatását. Ezek reputációját több szempontból is vizsgáljuk: a könyvismertetések/bemutatók/reklámok gyakorisága, időbeli eloszlása (folyamatosság, időbeli szakadások stb.), számosságuk, megjelentetésük formai és tartalmi dimenziói, a könyvek provenienciája, a recenziók terjedelme és hatásuk a közoktatásügy részvevői, főképpen az elsődleges célszemélyek, a tanítók (és az elemi népiskolák) könyvbefogadási intenzitása.

A vármegyében 1862 és 1944 között hat, teljes körűen pedagógiai orientációjú és részben pedagógiai tartalmú lap jelent meg, amelyek között megjelenésükben nem volt időbeli átfedés: Tanodai Közlöny (1862-1865)⁴, Tanodai Közlöny (1884-1897)⁵, Tanügyi Értesítő (1902-1911)⁶, Veszprémvármegyei Tanügyi Közlöny (1913-1914)⁷, Veszprémvármegyei Népoktatás (1922-1937)⁸, Veszprémi Népoktatás (1937-1944)⁹. Az 1862 és az 1914 között megjelent lapok vizsgálatunk szempontjából nem relevánsak, mert nem, vagy csak részben fellelhetők, s ez utóbbiakban nem számottevő és jelentős a könyvekre történő hivatkozás. (Részletesen l. a lábjegyzet vonatkozó pontjainál.)

A KÖNYVEKRŐL ÍROTTAK MEGJELENÉSE A VESZPRÉMVÁRMEGYEI NÉPOKTATÁSBAN

Elemzésünket az évfolyam-megjelenés időtartamában, az éves lapszámban és ezek terjedelmében (oldalszámában) legmeghatározóbb és a témánk szempontjából vizsgálatra alkalmas Veszprémvármegyei Népoktatás (1922-1937) (a továbbiakban VvN) fellelhető lapszámaira alapozzuk.

Ennek jelentőségét nem csak az adja, hogy szerkesztője (még ha formálisan is) a mindenkori vármegyei királyi tanfelügyelő, szerkesztősege pedig a királyi tanfelügyelőségen volt. Első szerkesztője Szokolszky Rezső,¹⁰ vármegyei királyi tanfelügyelő. A lap nyomdája mindvégig a vármegye legjelentősebb könyvkiadója és nyomdája, a Pósa-cég, amely szorosan együttműködött nemcsak az állami, hanem az egyházmegyei tanfelügyelőséggel és a tanítóegyesületekkel is. Szélesebb körű tartalma arra is visszavezethető, hogy lapgazdaként az állami (királyi) tanfelügyelőség mellett szerepelt a Veszprémvármegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság és a Vármegyei Testnevelési Bizottság, majd az 1924. évi 2. számtól a Veszprémvármegyei Általános Tanítóegyesület is (amely igen dinamikus szakmai,

közéleti tevékenységet folytatott). A vármegye közoktatásában betöltött jelentős szerepe, valamint több mint egy évtizedes múltja és rendszeres megjelenése ellenére nem szerepel a Magyar tanítók 1935–1936-os évkönyve Magyar tanügyi lapok című összeállításában.¹¹

A lapot a II. évfolyamtól (1923. január 15., 1.sz.) vizsgálhatjuk, mert az I. évfolyama egyik könyvtárban sem lelhető fel. Az utolsó lapszáma pedig az 1937. május 8-i. A lap évenként 12 számmal, többször két lapszám összevonásával, eltérő, de többnyire hatoldalas terjedelemben jelent meg.^{12, 13}

Az első két, könyvekkel kapcsolatos közlemény (pontosabban: reklám) már az 1-2. számban megtalálható. Pósa Endre,¹⁴ a lapot kiadó könyvkereskedő és nyomdász minden lapszámban közölt információkat az általa árusított aktuális és retrospektív könyvekről. Tulajdonosa azonban ekkor már a cégnév meghagyásával veje, Kálmán István volt. E szám első reklámjában csak a tankönyvek és a könyvkereskedelem szavak utalnak arra, hogy a vásárlók rendelkezésére áll. A másik egész oldalas keretes reklám, amelyben a könyvekre vonatkozó rész: „*Vidéki iskolák részére is állandóan nagy raktár iskolai könyvekből.*”¹⁵ Utóbbi reklám csaknem kivétel nélkül a többi lapszámban is szerepel, ezekre külön nem, csak akkor térünk ki, ha többlet- és eltérő információkat tartalmaznak.

Az elírt dátummal megjelent 4. számban két könyvajánlás kapott helyet. A VKM-miniszter „...megengedte, hogy Dr. Geöcze Bertalan Przemysli tragédia című művére, amely a várnak a világháborúban vitt szerepét magyar nézőpontból tárgyalja és a várat védő vitéz honvédség dicső tetteit örökíti meg, a népoktatási intézetek ifjúságának figyelme felhívassék, illetve a mű az ifjúsági könyvtár részére beszereztesék.” A másikban a Ki volt nekünk Kapisztrán? című kis könyvet (füzetet) ajánlja, „...amely alkalmas a magyar ifjúság lelkében hazánk nagy elődei és ősei iránt tartozó kegyeletes tiszteletet ápolni és fokozni...”¹⁶ Ugyanezen az oldalon közli a kiadó, hogy a Pósa-cég az egyetemi nyomda dunántúli bizományosa lett. A 7-8. számban Tomcsányi János Nagymagyarországból Kismagyarországba című, a Magyar Nemzeti Szövetség kiadásában megjelent könyvét ajánlja, mely „...egy rendkívül érdekes, irredenta célokat szolgáló munka, ... melynek megszerzését olvasókörök, ifjúsági egyesületek, ifjúsági és iskolai könyvtárak részére, tekintettel a nemes célra is, beszerzésre a legmelegebben ajánljuk. Alkalmas a mű iskolai jutalomkönyvnek is.”¹⁷ A szilasbalhási katolikus és református iskola egy-egy tanulója kapja jutalomként Petőfi összes költeményeit, mint olyan település, amely kapcsolatban volt Petőfivel.¹⁸ A 13-14. számban Hortobágyi Ákos Nagymagyarország nemzetiségei című könyvének ajánlása olvasható. A szerző „...értékes munkát írt, mely kiválóan alkalmas segédeszköz úgy a népies, mint a tudományos ismeretterjesztő előadásokra.”¹⁹

A 15. számban Szokolszky Rezső tanfelügyelő hosszú írásban ad útmutatást arra vonatkozóan, hogy a rendkívül nagy drágaság miatt az iskolák hogyan segítsék tanulóikat a tankönyvek (és a tanszerek) beszerzésében. De „...azon esetben azonban, ha a gondviselők nagy része a megállapított felszerelés megszerzésére képtelen, ... a tanítótestület a tankönyvek és eszközök jegyzését a helyi viszonyok által feltétlenül indokolt mértékig redukálhatja”. A kiadó irredenta dalokat tartalmazó könyvet ajánl:

Réfi Géza Bús magyarok imádsága című munkáját, azért is, mert a szerző „... városunkban telepedett le, a vármegye tanítóságának 1000 korona helyett 650 k-ért bocsátja azt rendelkezésre.”²⁰ A 18. számban Drozdy Gyula A magyar gyermek ábécés könyve című munkájára hívják fel a figyelmet, „...amely egyesíti a jelképes phonomimikai²¹ és írvaolvasási módszereket és olvasmányjaiban az integritás eszméjét szolgálja.”²²

A lap 1924. évi 1. számában a Franklin Társulat felhívása jelent meg pályadíjjal jutalmazandó olvasókönyv-tervezet kidolgozására az I-VI. osztályok számára. Ebben közlik a tartalmi szempontokat is. A felhívás szerint azért van szükség új tankönyvekre, mert „A háború óta megváltozott viszonyok folytán a népiskolai olvasókönyvekben már az alsóbb osztályoktól kezdve meg kell kedveltetni a tanulókkal a szép leíró olvasmányokban a mezőgazdaságot, a szőlőművelést és kertészetet; az V-VI. osztályokban pedig az eddiginél sokkal kimerítőbben kell gazdasági témájú olvasmányokat felvenni.”²³ A 4. szám ismét Quint József és Drozdy Gyula két új ábécés tankönyvét ajánlja, bővebb szakmai ismérvekkel: „...egyesíti a jelképes phonomimikai és írvaolvasási módszereket, olvasmányai a vallás-erkölcsös hazafias és esztétikai nevelést szolgálják.”²⁴ A Magyar Nemzeti Szövetség kiadásában megjelent hazafias színdarabokat tartalmazó könyvekről jelent meg hír, hozzá illően kellően szofisztikált szóaláfestéssel: „...tisztán zengő magyar nyelven, izzó magyar lélekkel megírt..., amely mint a tárogatóhang, hathatós ébresztője lesz mindenkor a magyar léleknek.”²⁵

A korona inflációja miatt a kiadó – nyilván gazdasági szempontból –, nemcsak – szinte lapszámonként – emelte az előfizetési díjat, hanem a lapszámokat és az oldalszámokat is csökkentette: 1924-ben a legtöbb szám mindössze 4-6 oldalon jelent meg. Az előző évi 18 lapszámot 12-re csökkentették. Ez a lapszámok tartalmában is változást hozott: többnyire a hivatalos közlések kerültek előtérbe, a közérdekű anyagok rovására.²⁶ Több, egymást követő lapszámban egyetlen könyvismertetés sincs. Ennek oka az lehet, hogy a tankönyvkiadás igen mérsékelt volt, másrészt még nem készültek jelentős neveléstudományi és gyakorlati pedagógiai művek. Viszont több ajánlásban szerepelnek az irredenta jellegű művek. Kivételnek tekinthető az Országos Gyermekégszégügyi Társaság Könyv a gyermekekről című munkájának ismertetése: „...a gyermeknevelés, ápolás és védelem minden fázisával és legégetőbb kérdéseivel, problémáival...” foglalkozik.²⁷

1925-ben az első jelentősebb könyvajánlás az 5. számban olvasható, Hazafias művek és jutalomkönyvek ajánlása címmel. Ezek „...mint a mai magyar nemzeti lélek, magyar fájdalom, dac, hit, reménység kifejezői és a növendékek hazafiúi értékeinek felkeltésére, ébrentartására, ápolására ... alkalmasak.” Kiadjuk a Magyar Nemzeti Szövetség.²⁸ A következő hirdetésben tantervkönyvet és a Pedagógiai zsebnaptárt (a későbbi sikeres évkönyvek elődjét) ismerteti a Pósa-könyvkereskedés.²⁹ Ugyancsak a cég reklámjában szerepel a Betűország című ABC-s könyv szellemiségének ismertetése, amelynek szövege feltehetően a kiadó, az Egyetemi Nyomda reklámanyaga alapján (vagy ezzel megegyezően) készült. Ebből is

nyomon követhető az az állami ideológia, amely még a legkisebb tanulók számára készült tankönyvekben is a „mélymagyar” irredenta szellemiséget sugallta és kívánta meg a gyermekektől és a tanítóiktól: *„Általánosan ismert jelenség, hogy a háborúk és a forradalmak bomlasztó erjedése atomizálólólag hatott a magyar lélekre is. Nagy fokban csökkent a nemzet együvé tartozásának érzése, és sorvadásnak indult a közös törekvések és célok érdekében hozott áldozatok ereje. Kultúrpolitikánknak tehát arra kell törekednie, hogy ismét egybe foglalja a magyar szellemi élet megnyilvánulását, és közös nemzeti alapra hozza az ifjúság nevelését.... A könyv a tantervi szükségletek kiszolgálásán túl az egységes nemzeti műveltségi front kialakítását kívánja megvalósítani.”* A másik hirdetés keretes, amelynek fő figyelemfelhívó mondata: *„Az új tanterv életbe lép.”*³⁰

Váth (Horváth) János (1887–1962) Veszprém vármegyei tanító regényei, elbeszélései igen népszerűek voltak a két világháború közötti időszakban. A lap figyelemfelhívásként felsorolásban közli megjelent könyvei címét.³¹ A következők szám egy hazafias dalokat tartalmazó, A haza minden előtt című könyvet ajánl.³²

TANFELÜGYELŐSÉGI ÉS KIADÓI STRATÉGIAVÁLTÁS: DINAMIZMUS A LAP KÖNYVISMERTETÉSÉBEN

1926-tól a lap tartalmi struktúrájában továbbra is a tanfelügyelőség közleményei, a tanítóegyesületek és -körök rendezvényei, rendeletek ismertetései dominálnak, de jelentős változás történt a könyvismertetéseiben. Egy-egy lapszámban nemcsak a számosságuk, hanem a terjedelmük is jelentősen megváltozott. Már a korábbiak szöveges ismertetőiben is megfigyelhető volt két taktikai elem: az egyik a tényszerű ismertetés volt (néhányánál jelentős irredenta, hazafias felhangokkal, s ezek mellé társult az, hogy kiknek ajánlják a könyvet, s részben fellelhető volt az is, hogy a szerző kvalitásait is méltatták, mintegy „húzóerőként” a könyv iránti igény erősítésére. A következőkben az is érzékelhető, hogy a célközönséget jól pozicionálták: tudatosabbá, értékfunkcióssá váltak a szöveges ismertetők azok irányában, akiket potenciális vásárlóknak tekinthettek. Ebben – tekintve a lap jellegét –, két domináns célközösség volt: a tanítók és a tanulók, s mintegy mellékes lehetőségként az iskolai (tanítói, ifjúsági) könyvtár. A könyvkiadók némiképpen számíthattak az alakulóformálódó tanítóköri könyvtárak vásárlásaira is.³³

Az 1926. februári lapszámban már hét (!) különböző könyvismertetés olvasható: a leventetörvényről szólóról, a Levente-dalok című műről, a vármegyei tanfelügyelőség által az új tanterv végrehajtását segítő kis kötettről (füzetről), Pándy Kálmán gyermekegészségügyi könyvéről, a Vadnay Tibor belügyi államtitkár által írott, A magyar hivatalos nyelv szabályai című kötetéről, a veszprémi zenetanító, a zeneiskola igazgatója, Gaál Sándor Veszprémi nóták című alkotásáról (*„A magyar dal kultuszának tesznek nagy szolgálatot, ha a jeles műre ismerőseik körében előfizetőket gyűjtenek”*), s végül ismét Váth Jánost említi, ezúttal abból az alkalomból, hogy a

Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság pályázatán az író életét bemutató tanulmányával megnyerte a pályadíjat.³⁴ A márciusi lapszámban négy különböző ismertetés olvasható, többek között Koroknay Istvánné Gyermekarcképek című kötetéről („a könyvet ajánljuk a tanítóság és a szülők figyelmébe”), a Gárdonyi társaság évkönyvéről („A nagy Gárdonyi végrendeletét viszi teljességbe, mikor irodalmi kiszállásokat rendez a vidékre, s a kultúrát terjeszti Gárdonyi hagyatéka szerint.”), új, ún. vezérkönyveket (tantervi, tantárgyi útmutatók, módszertani kötetek, tananyagbeosztásokat stb. közlő művek), tankönyvet, ima- és énekeskönyvet ajánl a Pósa-cég, s külön keretes hirdetésben a már korábban is alkalmazott brand: „Vidéki iskolák részére is állandóan nagy raktár iskolai könyvekből.”³⁵

Tanfelügyelőségi javaslatra és üzletpolitikai szempontból is vállalta a Pósa-cég, hogy reklámozza és árusítja is az 1925-ös népiskolai tanterv alapján az 1926-1927-es tanévben bevezetésre kerülő tankönyveket, a tantervet, és a majdani, a tanítók munkáját segítő vezérkönyveket. A tankönyvcseré érdekében az iskoláknak jóváhagyásra be kellett küldeni a tanfelügyelőségre az általuk használt/választott tankönyvek adatait (szerző, cím, osztály megjelölésével). A Magyar Püspöki Kar útmutatót készített iskolái számára az új tanterv végrehajtásával kapcsolatban. Mivel a vármegyében az iskolák többsége katolikus egyházközségi fenntartású volt, természetesnek vehető, hogy a cég nagy hangsúlyt fektetett ennek a kiadványnak a reklámozására.

A kiadó különös figyelemmel ajánlotta Huszár Károly Az égő Oroszország című művét. Ennek ismertetésében is kitűnik a jól strukturált, a több irányú célt szolgáló, befolyásoló reklám, melynek algoritmusai a későbbieknek is: 1. A tartalom bemutatása („... A cári és a bolsevista Oroszország rejtelmébe, titkaiba, véres küzdelmébe, az orosz társadalomnak szinte apokaliptikus méretű vergődésébe vezeti be az olvasót”, majd 2. A személyes hangú megközelítés, az olvasóra történő pszichikus és mentális ráhatás, az érdeklődés felkeltése következik („... az orosz nép misztikus lelke tárul ki előttünk, ... az életbölcesség valóságos kincstára...”), de nem rejti el a könyvben bemutatott nyugtalan társadalmat, az ellentétekben is megnyilvánuló káoszt sem („... a dicsőséges cárok, a nagy orosz próféták, a nihilisták, a bombavető, a parasztok, a vöröskatonák, a letiport polgárok, a gépeket pusztító és imádó bolsevisták, az eszeveszett világorradalmárok élete elevenedik meg.”) Végül egy rokkant honvéd verseskötetét (Védcsöppek) ajánlja minisztériumi jóváhagyással.³⁶

Az augusztus 30-i lapszámban már az új tankönyvek ismertetése került az első helyre. Új jelenség, ami a későbbi egy évtizedben végigvonul a lap könyvismertetéseiben, hogy különböző vármegyék királyi tanfelügyelői könyveit ismertetik. Ez gesztus (is) lehetett a lapot jegyző Veszprém vármegyei tanfelügyelőség/tanfelügyelő részéről, de érdeke lehetett a Pósa-cégnek is, mert ezeket a köteteket a tanfelügyelőségi érdeklőség révén a lapban mindig jó referenciával jelentették meg. Pl. Dezső Lipót, Vasvármegye királyi tanfelügyelője tankönyveit ismertette, amelyek a magyar-német tannyelvű elemi iskolák részére készültek. (Veszprém vármegyében ekkor még számos olyan iskola volt, ahol a német nyelvű oktatásnak tradíciója, aktualitása volt, pl. Városlőd, Űrkút, Németbánya, az észak-keleti Bakony térsége

stb.) Ugyanekkor hirdeti a Szent István Társulat tankönyveit is, novemberben pedig ugyancsak VKM-ajánlással A magyar művészeti könyvtár sorozatot.³⁷

A lappal kapcsolatban az 1927-es évet ugyancsak fordulópontnak tekinthetjük a könyvek ismertetésében: sorra jelennek meg az új (az 1925-ös tantervhez vagy ennek szellemében) készült neveléstudományi és gyakorlati útmutatást adó vezérkönyvek ismertetései, ajánlásai. Márciusban hirdeti a lap: *„Nélkülözhetetlen könyv a tanítóság részére: A gyakorlati pedagógia kézikönyvtára-sorozat, ..., amelynek minden egyes kötete, lapja a tanítót mindennapi munkájában támogatja, tanácsot, példát, konkrét útmutatást nyújt az iskola nevelő és oktató munkája minden részletéhez”*. Ez konkrét, a lényeges információkat közlő ismertetésrész; máskor az érzelmekre hatóan metaforákat, pozitív előfeltevéseket is „bevetnek”, alkalmaznak a mű megvásárlása érdekében. Pl. a Dezső Lipót Vezérkönyv a magyar beszédnek az idegenajkú iskolákban való tanításához hirdetésében: *„Minthogy csonka hazánk nem magyar ajkú községeiben nincs egyetlen iskola, melynek hazafias szellemű igazgatója vagy tanítója a zengzetes magyar beszédet, amelyre a tanulóknak egész életében szüksége van, nem a legnagyobb buzgalommal akarná tanítani, arról kellett gondoskodni, hogy a magyar beszéd tanításánál eddig tapasztalt nehézségek lehetőleg elháríttassanak”*. Finoman elrejtett dichotómia is fellelhető e részletben, amelyet az utolsó szavak oldanak fel.³⁸ A júliusi lapszámban Szokolszky tanfelügyelő ajánlja Dezső Lipót által a német nyelven is oktató iskolák részére készített ábécés és olvasókönyvét. A leventeoktatás bevezetésével megjelennek azok a könyvek, amelyek a tanítók leventevezetői munkáját segítik. Ilyen pl. Gombkötő Antal szegedi királyi tanfelügyelő munkája, a Leventék könyve, amelyről a júliusi lapszámban olvashatunk. Ugyanekkortól megjelennek a minőségi kézikönyveket és tankönyveket jegyző szerzőpáros, Quint József és Drozdy Gyula munkáinak ismertetései. A kötetek főcíme: Egységes vezérkönyvek, amelyben a tanítóságnak az a szakmai kívánsága, törekvése is tetten érhető, hogy vallásfelekezettől függetlenül azonos tankönyvek legyenek és ezek alapján, ezekhez készüljenek elméleti és gyakorlati kézikönyvek.³⁹

Ha megyei (származású, lakos) volt a szerző, és/vagy megyei vonatkozású a könyv, külön figyelmet kapott a hirdetésben/reklámban. Dornyai Béla tanár Bakony című útirajz-kötetéről közlik, hogy *„.... Igen hasznos, helyi vonatkozású, s a földrajz és történelem tanításánál kiválóan hasznosítható...”* Ennél a részletes könyvadatokat is mellékeltek (424 oldal, 1 műmelléklet, 3 látkép, 1 térkép, 108 kép, 23 alaprajz, ára 2 pengő). Máskor a részvételre, a hazafias érzületre is alapoztak a könyvek bemutatásánál, pl. Berkényi Mihály, a pesterzsébeti állami elemi népiskola igazgatója könyve bemutatásakor: *„Berkényit a csehek üldözték el a Felvidékről, ahol törhetetlen hazafias érzésével sok-sok tót gyermek lelkébe ültetett megingathatatlan magyar nemzeti érzést... Sok vonatkozás is van költeményeiben ott maradt emlékeire, amelyek most oly kínzóan égetik mélyen érző magyar szívét”*. A másik lapon az Egyetemi Nyomda tankönyveit hirdeti, amelyek természetesen a Pósa-cégnél megrendelhetők.⁴⁰

Az októberi lapszámban (mindjárt a 2. oldalon!) a tanfelügyelőség a VKM 64047/928 sz. rendelete alapján közzétette az engedélyezett ábécés (azaz I. osztályos)

tankönyvek listáját. Hét kiadó könyvből lehetett választani (Atheneum, Egyetemi Nyomda, Franklin, Kalász, Singer-Wolfner, Révai, Langel), az ismertebb szerzők: Dezső Lipót, Quint József, Drozdy Gyula, Tomcsányiné Czukrasz Róza. Az olvasó- és nyelvtankönyvből 9, a számtanból 4, a vegytan és természettanból 3, az egészség-tanból 3, azonban a történelem és állampolgári ismeretekből, földrajzból, énekből, természetrajzi-gazdasági-háztartási ismeretekből mindössze 1-1 könyv szerepelt a listán. A 4. oldalon nagy terjedelemben közölték a már „húzónévként” számon tartott Drozdy és Quint (és két másik szerzőtárs) által a győri szemináriumon tartott előadásuk alapján gyorsírással lejegyzett és átírásban kiadott könyvüket. *(Az új tantervvel kapcsolatos módszeres eljárások és mintatanítások.)*⁴¹

A vármegye tanítói szinte köteleesszerűen irányítóként, előadóként, program-szervezőként részt vettek településük iskolán kívüli népművelési munkájában. Az ezekhez kapcsolódó előadásokhoz ajánlott könyveknél mindig (mintegy funkció-többletként) a reklámban, ajánlásban hozzátették, hogy a tanítás során is hasznosíthatók. A vármegyei Iskolánkívüli *(így!, T. J.)* népművelési bizottság szerző és cím megjelölésével forrásmunkákat ajánlott az előadásokhoz, amelyek kölcsönözhetőek, és közli, hogy ajándékként a vármegye 50 községe 140-140, 2 községe 170-170, 2 másik községe 250-250 kötetből álló könyvtárat kap. *(Közölték a település és a kölcsönző személy nevét is.)*⁴²

Az 1928. évi lapszámokban újabb könyvek, újabb szerzők szerepelnek, többek között Finta Sándor, a pápán tanított Ligárt Mihály (aki közel félszáz tan- és kézikönyvet írt), Kőrösi Henrik, a Sárospatakon működött (Pápai) Tóth Mihály tanító. A bemutatott/reklámozott/ajánlott könyvek közül néhány jelentősebb: Részletes normál tanmenet I-IV., és helyi tanmeneti füzet osztályonként; Otto Zimmermann Szülők könyve (Kőrösi Henrik fordításában és átdolgozásában: „*A könyv a gyermeknevelés sokoldalú problémáival foglalkozik...., gyakorlati útmutatást ad a gyermeknevelés feladatának roppant hozzáértést és tapasztalatot igénylő helyes megoldásához*”). Megemlítik Fröbel, Pestalozzi, Key és mások tanításait is: kitekintés a külföldi példákra. A kötet vonzerejét igyekeztek erősíteni azzal a közléssel, hogy „...*Németországban napok alatt sok tízezer példányban kelt el*”. Kőrösi beleapplikálta Jókai, Arany, Madách, Pázmány neveléssel kapcsolatos nézeteit. A veszprémi vármegyei tanfelügyelő ajánlásával két királyi segéd-tanfelügyelő (Serényi Antal, Gauser Rezső) könyve is sikerre számíthatott: a tanügy-igazgatás útvesztőjében történő eligazodáshoz adtak segítséget. (Tanügyi jog; A népoktatásügyi közigazgatási jog kézikönyve.) Ez utóbbit úgy ajánlotta a lap, hogy a lehető legtöbb potenciális vásárló figyelmét hívja fel: „*A mű részletesen tárgyalja a kiseddóvást, az elemi népoktatás kérdését, a tanítók jogait, köteleéseit, a népiskolák hatóságait, az iskolai és népkönyvtárakról, az iskolai egészségügyről, ifjúsági testnevelésről, az iskolánkívüli népművelésről, a tanítóegyesületekről, minden kérdéstről a gyakorlati szempont által megkívánt részletességgel.*” Dezső Lipót, aki vasvármegyei tanfelügyelő volt, hazafias nevelés szempontjából fontos kötetét (Külföldi furcsaságok Magyarországról) elsősorban a tanítóknak ajánlotta, mert „...*téves, rosszindulatú adatokat, ismertetéseket*

tartalmazzak, ... s rendkívül káros képet nyújtanak hazánk egyes viszonyairól”, s a tanítók feladata, hogy ezeket a népművelési munkájuk során „helyre tegyék”.⁴³

A lap 1929-ben az első lapszámában mutat be először könyvtárat: a Fővárosi Pedagógiai Könyvtárat. Erről a következő korrekt tájékoztató adatokat közli: „E könyvtár, melynek helyisége Budapesten, VIII. Mária Terézia tér 8. sz. alatt van, ez év elejétől kezdve átszervezve és a legújabb szakművekkel dúsan felszerelve újra megnyílt a tanítóság és az érdeklődő nagyközönség előtt. A feldolgozott munkák száma 18 000 kötet, ebből az igazgatóság egy 1400 kötetet felölelő nyomtatott szakjegyzéket állított össze, mely kizárólag gyakorlati pedagógusok számára készült. A könyvtár hétköznapokon reggel 9-1-ig és délután 4-1/2 7-ig díjtalanul használható... Otthoni használatra is lehet egyszerre három művet hat hétre díjtalanul kapni. A könyvtár azonban postai küldésre nem vállalkozik. Vidéki olvasók csak abban az esetben kaphatnak könyvet, ha azok kivitelértől és visszaszállításáról megbízható egyén útján gondoskodnak.”⁴⁴ Az évfolyam többi lapszámában a legjelentősebb megyei vonatkozású kiadvány Váth János Veszprémvármegye képeskönyve, amely a III. osztályos tanulók számára a beszéd- és értelemgyakorlat tantárgyhoz készült.⁴⁵ A lap a későbbi számaiban, majd az 1930-asokban is az eddigi tankönyveket, kézikönyveket hirdette, de néhány újdonság is helyet kapott a reklámjai között. Ezek közül a legjelentősebb Fojt János Szülői értekezlet című könyve.⁴⁶ Az 1930-as év a vármegye szempontjából fontos évfordulónak tekinthető: a lap Szent Imre halála (1031) évfordulójának előkészületeként sorra ismertette az életével kapcsolatos világi és vallásos műveket. Az egyik szerző Guthell Jenő veszprémi paptanár volt. Ugyancsak jelentős figyelemfelhívó reklámot kaptak Hatvani Lajos pápai állami tanítóképző intézeti zenetanár zeneműveit tartalmazó kötetei, és hasonlóan a vármegyei Nagygyimóton tanító Farkas Géza négyszáz rajzot tartalmazó, A tanító táblai rajzai című műve. Meglepő adalék – amely a tanítók olvasáskultúrájának hiányaira éppúgy utal, mint a gazdasági válság miatt az iskolák pénztelenségére –, hogy a VKM kimutatása alapján a tanfelügyelőség intézményenként megnevezve közli azoknak a névsorát, akik elmaradtak a tanítók szakmai munkájához valóban nélkülözhetetlen Néptanítók Lapja előfizetési díja befizetésével.⁴⁷

A későbbi években is különös figyelemmel tudósított a lap a vármegyei tanítók, képzőintézeti tanárok könyveiről, amelyek főképpen módszertaniak voltak. Gergely Ferenc és Kaposi Károly pápai tanítóképző intézeti gyakorló iskolai tanítók Illusztrált tanítási vázlatok a természetrajz tanításához című könyve ismertetését első alkalommal jegyzi pedagógus: Schönvizner János, aki ugyancsak a gyakorlóiskola tanítója volt. Ez új jelenség volt a lap könyvismertetései során. Ligárt Mihály pápai kötődésű tanító könyvei is szerepeltek a reklámokban.⁴⁸ Bár a gazdasági válságot a könyvkiadás is megérezte, néhány tanügyi (főképpen vezérkönyvek, tankönyvek), valamint regények és más műfajú kötet ismertetését vállalta a lap szerkesztősége. Ezek azonban többnyire csak szerző, cím, ár, kiadó megjelöléssel kerültek közlésre. (Főképpen a Szent István Társulat és az Egyetemi Nyomda kiadványai kerültek előtérbe a lap hirdetéseiben.) Több lapszám könyvhirdetés nélkül jelent meg. 1932-ben egész oldalas hirdetés jelent meg Nacsády József veszprémi elemi iskolai

tanító háromkötetes, Az elemi iskolai testgyakorlás tanítás vezérkönyve című munkájáról, valamint a vármegyei pedagógiai szeminárium kölcsönözhető könyveiről.⁴⁹

A gazdasági-pénzügyi válság elmúlásának jelei a lapban a könyvészeti anyag hirdetései, reklámjai bővülésén is tapasztalható. A pedagógiai szakmunkák újra előtérbe kerülését jelezte az is, hogy a vármegyei tanfelügyelő hivatalos közleményben hívta fel a tanítók figyelmét a vármegyei pedagógiai (szemináriumi) könyvtár könyvei használatára:

„... A könyvtárat eddig nem igen vették igénybe, ami arra utal, hogy a továbbképzés szükségességének tudata nem eléggé hatja át a tanítóságot....” Az ösztönző szavakat követően néhány jelentősebb elméleti és gyakorlati kötetet ismertet a tanfelügyelő: *„...a művek legnagyobb része a gyakorlati tanítás céljait szolgálja. Ezek tanulmányozása tehát nemcsak életszükséglete a jól felépített tanítói munkának. A művek más része a neveléstudománnyal foglalkozik, tehát feltárja a tanító előtt azokat a módokat és rendszereket, amelyekkel tanítói munkáját megkönnyítheti, és megtalálja benne azokat az eszközöket, amelyek nagyon fáradságos munkáját eredménnyel kecsegtetik...”* Vesszely Ödön (Bevezetés a neveléstudományba), Imre Sándor (Neveléstan), Várkonyi Hildebrand (A pszichológia alapvetése), Frank Antal – Drozdy Gyula (Hogyan tanítsunk a népiskolában), Drozdy (Elméleti fejtegetések és gyakorlatok) a jelentősebb, általa ismertetett szerzők és könyveik.⁵⁰

A fellendülő gazdasági élet jeleként a lap egyre több olyan „könyvcsomagot” hirdet, amelyek különböző kiadók ún. vezérkönyveit, újdonságait tárják a tanítók elé. Ezekkel az olvasáskultúra, a szakmai igényesség minőségi javítását célozták meg, többek között olyan ismert szerzők munkáival, akik már korábban is jelen voltak a neveléstudományi könyvek piacán (Quint, Drozdy, Imre Sándor, Fináczy Ernő, Frank Antal stb.), a szépirodalom terén Mécs László, Zilahy Lajos, Török Sándor, Harsányi Zsolt, Herczeg Ferenc, Gulácsi Irén és természetesen a XIX. századi klasszikusok.⁵¹

A lap folytatta a vármegyei tanfelügyelők által írott kötetek bemutatását, ismertette A magyarság néprajza című kötetsorozatot.⁵²

ÚJRA KÖZÉPPONTBAN A PEDAGÓGIAI KÖNYVEK ÉS AZ ISMERETTERJESZTŐ, VALAMINT A SZÉPIRODALMI MUNKÁK

1935-től egy-két kivételtől eltekintve, minden lapszámban több kötetről olvashatók ismertetések, reklámok. A tanfelügyelőség ismét közzétette a szemináriumi könyvtár jegyzékét, s azoknak a könyveknek adtak hirdetési felületet, amelyek a megújuló pedagógiai kultúrát, a tanítók szakmai igényességének növelését szolgálták. Ezért új rovatot indított a lap Könyvismertetés címmel. Ezt az M. S. monogramú szerző vezette be A pedagógiai könyvtár hasznáról című írásával.⁵³ A tanítókörök üléseire

is előírtak könyvismertetést, amelyeken még a hozzászólásokat is jegyzőkönyvbe kellett foglalni.

Krehnyait 1936. szeptember 1-én Gallay Rezső váltotta a tanfelügyelőség élén, aki folytatta a tanítók könyvkultúrájának ösztönzését. 1937 januárjában pl. „többek kérésére” ő is közzétette a vármegyei Pedagógiai Szeminárium kölcsönözhető könyvei jegyzékét egy teljes oldal terjedelemben. Ösztönzője volt az olvasók külföldi jeles pedagógusok munkásságával történő megismertetésének. Ebben az ismét több könyvet megjelentetett Váth János volt segítségére, aki Mester János Az olasz nevelés a XIX. és a XX. században című kötetét ismertette, többek között Gentile, Don Bosco, Montessori, Key, Agazzi, XI. Pius neveléssel kapcsolatos munkásságával. Meglepő a kritikája a kor politikai légkörét figyelembe véve:

„... A túlságos német befolyás szellemi életünket bekapcsolja a német kultúrkörbe, s ezzel veszélyezteti fejlődésünk önállóságát. Az olasz kultúra soha se nyomta el még szellemi életünket, hanem megtermékenyítette, amint erre példa Szent István király, az Anjouk és a Hunyadiak kora.”⁵⁴

A lap 1936–1937. évi számaiban többek között a következő szerzőket és könyveiket preferálta hirdetéseiben: Weszely Ödön: Bevezetés a neveléstudományba; Várkonyi Hildebrand: A pszichológia alapvetése; Frank Antal-Drozdy Gyula: Hogyan tanítsunk a népiskolában; Nemesné Müller Márta: A gyermekszoba mindennapi kérdései; Tóth Tihamér: Tiszta férfúság; Ferenczi Zoltán: A könyvtárak mint a nemzet művelődése eszközei; Éltés Mátyás: A gyermeki intelligencia vizsgálata; Greguss Pál: A növények csodálatos élete; Sikorsky: A gyermek lelki fejlődése; Petrik Pál: Az óvóképzés reformja; Marczell Mihály több könyve; Kornis Gyula: Bevezetés a tudományos gondolkodásba; Vikár Béla: Kalevala; Bárcsi Gusztáv: Egészségvédelmi nevelés vezérkönyve; Imre Sándor: A család békéje; Gallay Rezső: Népoktatásügyi közigazgatási jog; Népiskolai egységes vezérkönyvek stb.⁵⁵

A lap folyamatosan törekedett arra, hogy szélesítse az egyes kötetek célközönségét. Erre példa Gallay kötete ismertetésének részlete is: „... minden tanítónak, iskolaszéki elnöknek, óvónőnek és községi jegyzőnek nélkülözhetetlen szakkönyve.”⁵⁶

ÖSSZEZGÉS

Elemzésünk során azt vizsgáltuk, hogy a polgári kor időszakában a Veszprém vármegyében megjelent pedagógiai lapok mennyire képezték le a megyei és az országos (és némi kitekintéssel a kontinentális) pedagógiai (és részben a más műfajú) könyvek olyan megjelenítését, hogy ezek a felhasználóik számára evidens információközvetítők legyenek. Alapvetően a vizsgálatra egy lap volt alkalmas, a Veszprémvármegyei Népoktatás 1923 és 1937 között (hiányosan fennmaradt) évfolyamai, lapszámai.

E másfél évtized a hazai társadalom, és benne a közoktatás számára is, mozgalmas időszak volt: fellendülő és válságos periódusok váltották egymást. Ebben benne

volt az I. világháború, Trianon, a pénzügyi infláció, az 1929–1932-es gazdasági válság, a II. világháború előkészületei (a hadsereg megerősítése) miatt megakadt oktatásfejlesztés, de szerencsére ott található Klebelsberg Kunó működésének számos eredménye: a nyolcosztályos népiskolára történő átállás kezdeményezése, az állami tanfelügyelet megerősítése, az iskolahálózat bővítése, a tanítók továbbképzésének megszervezése, az új tantervek és tankönyvek megjelenése, a pedagógiai országos, regionális és helyi sajtó színessége, s nem kevésbé: a pedagógusok szakmai-erkölcsi elismerésének széles körűvé tétele.

Az elemzett lap, ha többször jelentős nehézségekkel is küszködve, de betöltötte pedagógiai szerepét: egyrészt közvetítette az állam közoktatásügyi akaratát, szándékait (törvények, rendeletek ismertetésével, útmutatással, a felügyeleti, tanügy-közigazgatási eljárások bemutatásával), másrészt az irányítás több szinten megjelenő aktorai közvetlen és közvetett szereplésével befolyásolták a népiskolák tanítói, a fenntartók, és más, közvetlenül kapcsolódó résztvevők (egyházközségek, levénte egyesületek, egyházi alapítványok stb.) együttműködését.

A közoktatás állami szintű folyamatos újraszabályozásai, modernizációs törekvései a vármegyei lap könyvészeti anyagaiban is permanensen nyomon kísérhetők: állandó szakmai, néha pressziós nyomást mutatnak abban, hogy a többnyire egy vagy két tanerős kisiskolák tanítóinak pedagógiai kultúrája a neveléstudományi elméleti és gyakorlati könyvek alapján fejleszthető legyen. A húszas évek végétől új jelenségnek számítható, hogy mind több olyan könyvismertetés jelent meg a lapban, amelyek a tanítók szélesebb körű műveltségéhez, önképzéséhez adtak információkat. (Szépirodalmi művek, művészeti könyvek, lexikonok, útikönyvek stb. ismertetései.)

A lap (illetve a mindenkori szerkesztője és szerkesztősege, a lap kiadója) két fontos inspirációjára külön is rá kell mutatnunk: a mindenkori vármegyei vezető tanfelügyelők nem csak hivatali, hanem személyes elkötelezettségükből adódóan is ösztönözték tanítóikat a szakmai könyvekből történő tovább- és önképzésre, amelyhez személyes példamutatásukkal is hozzájárultak, másrészt fontosnak tartották, hogy a megyei szerzők munkáit széles körűen (visszatérően is) ismertessék, amellyel erkölcsi megbecsülést is adtak részükre.

Végezetül: A regionális (vidéki) pedagógiai lapok kutatása eredményei jelentősen hozzájárulhatnak neveléstörténetünk differenciáltabb, árnyaltabb megjelenítéséhez, értékeléséhez.

JEGYZETEK

1 *Néptanítók Lapja*. Heti Közlöny a magyarországi kiseddóvodák, elemi és felső-népiskolák számára. Budán készült a Magyar Királyi Egyetemi Nyomdában. Első szerkesztője Környei János (1831–1870) volt, aki 1867-től dolgozott a minisztériumban. Jelentősebb művei: Tanügyi reformok. Pest, 1861; A gymnasium és reáltanoda. Pest, 1861; A tanító az iskolában. Pest, 1870.

2 A lap kumulált tartalmi szerkezete: „I. Hivatalos, II. Népoktatási törvényhozás, III. Vezércikkék, IV. Nevelés- és oktatástani gyakorlati közlemények, V. Tanügyi tudósítások, VI. Vidéki tudósítások, VIII. Nép-

- szerű olvasmányok, IX. Külföldi közoktatási közlemények, X. Egyveleg, XI. Könyvismertetés és könyvészet, XII. Pályázatok, XIII. Szerkesztői nyílt posta, XIV. Hirdetések.*”
- 3 Veszprém vármegye területileg nem volt azonos a mostani megyéével. Nem volt része a jelenlegi tapolcai, a sümegi, a balatonfüredi járás, viszont hozzá tartozott az enyingi járás. Időben folyamatosak voltak az el- és odacsatolások (főképpen kisebb falvak, határrészek stb. révén, ezek azonban lényegesen nem módosították a törzsadatokat). Népessége 1869-ben 201 431 fő, területe 4166 km², járásai: veszprémi, pápai, devecseri, zirci, enyingi.
- 4 *Tanodai Közlöny* (1862–1865). A Somlóvidéki Evangélikus Tanító Egylet adta ki kézirat formában Kis-Kamondon minden hónap 1-jén. Nincs meg egyik könyvtárban sem. Két lappéldánya Süle Sándor (1908–1996) evangélikus tanító, majd iskolaigazgató ajándékaaként a kertai általános iskola helytörténeti gyűjteményében, másolata e tanulmány szerzőjénél található. (1863. április 1. 8.sz., 1863. július 1. 11.sz.)
- 5 *Tanodai Közlöny* (1884–1897). Kiadója szintén a Somlyóvidéki Tanító Egylet volt. Az Országos Széchényi Könyvtárban (OSzK) az első évfolyam néhány nyomtatott lappéldánya van meg.
- 6 *Tanügyi Értesítő* (1902–1911). A Veszprémegyházmegyei Római Katolikus Tanítóegyesület hivatalos lapja volt. Az OSzK-ban az 1902., 1903., 1911., 1912. és az 913. évi lapszámok vannak meg.
- 7 *Veszprémvármegyei Tanügyi Közlöny* (1913–1914) A Veszprémvármegyei Királyi Tanfelügyelőség és a Veszprémvármegyei Általános Tanító-Egyesület hivatalos értesítője volt. Lelőhelye: OSZK.
- 8 *Veszprémvármegyei Népoktatás* (1922–1937). Évfolyam- és laphiányos az OSzK-ban és a Veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár (VEKMK) állományában is. Teljesen hiányzik az 1., 1922-es évfolyam, a többinél pedig számos laphiány van. Egymást kiegészítő leelőhelyei: OSzK, VEKMK.
- 9 *Veszprémi Népoktatás* (1937–1944). Nincs meg a VEKMK-ban. Lappéldányai hiányosan az OSzK-ban vannak. (Nagy, 1957. 96.o.)
- 10 Szokolszky Rezső (1873–1948) Trianon után a Felvidékről került előbb Miskolcra, majd 1921-ben Veszprémbe. Itt a tanfelügyelőségen kapott munkát, és főtanfelügyelőként ment nyugdíjba. A vármegye közoktatásának népszerű irányítója, kitűnő szakmai vezetője volt, aki a tanítókat folyamatosan ösztönözte neveléstudományi és gyakorlati pedagógiai művek és a Néptanítók Lapja olvasására. Szinte minden tanítóegyleti ülésen részt vett. Számos tanítót javasolt igazgatói címmel történő jutalmazásra és más elismerési formák adására.
- 11 Bene Lajos (szerk., 1936): *Magyar tanítók évkönyve*. Dante Könyvkiadó, Bp. 52–55.o.
- 12 Nagy László (1957): *A Veszprém megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája*. Veszprém Megyei Könyvtár, Veszprém, 96.o.
- 13 A könyvekkel kapcsolatos ismertetések, közlések folyamatos időrendben történő bemutatása a könynyebb áttekintést segítik, és ezzel nyomon követhető az is, hogy a lapban folyamatosan nőtt a közölt anyagok száma és a lapfelülete is.
- 14 Pósa Endre 1883-tól üzemeltette nyomdáját és könyvkereskedését. Veszprém város és a megye köztisztelvényben állt, több közéleti tisztséget viselt iparos volt, akinek az egykori házáat ma is Pósa-háznak nevezik. Ezt egykor a zirci ciszterci apátság építtette. Ma bank működik benne.
- 15 VvN, 1923. 1-2.sz. 5-6.o.
- 16 VvN, 1923. 4.sz. 3.o. 347/923. és 518/923. tanfelügyelői ügyiratszám.
- 17 VvN, 1923. 7-8.sz. 5.o.
- 18 VvN, 1923. 11-12.sz. 3.o.
- 19 VvN, 1923. 13-14.sz. 5.o.
- 20 VvN, 1923. 2-3., 5.o.
- 21 A fonomimikai (a betűk hangoztatása + kézmozdulattal kísérés, mint vizuális megerősítés) módszert Tomcsányiné Czukrász Róza (1863–1935. november 1., Erd. A halálózása időpontját és helyét az 1997-ben megjelent Pedagógiai lexikon nem közölte, ismeretlen adatnak tekintette) tanítónő dolgozta ki. Ez különösen a gyengébb ismeretfeldolgozási eredményeket felmutató tanulóknál volt eredményes.
- 22 VvN, 1823. 18.sz. 2.o.
- 23 VvN, 1924. 1.sz. 3.o.
- 24 VvN, 1924. 4.sz. 4.o.
- 25 VvN, 1924. 5.sz. 3.o.
- 26 1923. december: a féléves előfizetés 1000 K, 1924. július 26: 10 ezer K.
- 27 VvN, 1924. 10.sz. 5.o.
- 28 VvN, 1925. 5.sz. 5.o.
- 29 VvN, 1925. 7-8.sz. 3.o.
- 30 VvN, 1925. 9.sz. 4.o. A továbbiakban: a „...Betűország tanügyi, kultúrpolitikai és nemzeti nevelési szempontból, s az egységes magyar műveltségi front megteremtése érdekében az állami és községi elemi népiskolák első osztályában tankönyvül bevezetessék”.

- 31 VvN, 1925.11.sz. 2.o.
- 32 VvN, 1925-12.sz. 3.o. (Néhány dalcím ebből: Fohász, Hősök emléke, Bús magyarok imádsága, Diák induló.)
- 33 Több forrásból közismert, hogy a vármegyei járási, esperesi tanítóköröi törekedtek könyvtárak létrehozására. Jelentős könyvanyaggal rendelkezett pl. a deveçseri, a tapolcai, a pápai járási katolikus tanítókör. Könyvanyagaik jelentős része az 1945 után államilag előírt könyvselejtezés-sorozat áldozata lett, a megmaradtak pedig elkallódtak, jobb esetben 1948-ban az államosított iskolák könyvtáraiba kerültek.
- 34 VvN, 1926. február 15. 13., 14., 15., 16.o. Váth Jánosnak ezt a művét 1929-ben fűzetként adták ki Szombathelyen. Reprintben e sorok szerzője bevezető írásával a deveçseri városi könyvtár kiadásában jelent meg 1997-ben.
- 35 VvN, 1926. március 22. 4., 5., 8.o.
36. VvN, 1926. június 28. 2.,4.,5.o.
- 37 VvN, augusztus 30. 3., 4.o. és november 26. 3.o.
- 38 VvN, 1927. március 30. 3.o.
- 39 VvN, 1927. július 5., 7.o. A tankönyvek egységesítésére vonatkozóan a Veszprémvármegyei Általános Tanítóegylet és a tanítói járáskörök ülésein ezzel kapcsolatban elhangzottakra lásd Bartalis Imre: *Csobotfalvától Balatonfőkajárig. Bartalis Béla kántortanító élete* című könyvét. (Tapolca-Balatonfőkajár, 2014.)
- 40 VvN, 1927. augusztus 31., 5.o.; és szeptember 30. 5.o., 6.o.
- 41 VvN, 1927. október 30. 2.o., 4.o.
- 42 VvN, 1927. november 30. 1-2.o. A könyvek témakörönként: I. Lélektan, erkölcsstan, társadalmi ismeretek, II. Testtani és egészségügyi ismeretek, III. Gazdasági ismeretek, IV. Természettudományi és menynyiségügyi ismeretek, V. Földrajzi ismeretek, VI. Nemzeti élet és művelődés.
- 43 1928. január 30. 4.o.; március 24. 2.,3.,4.o.; október 24. 3.o.; november 28. 3.o.
- 44 VvN, 1929. január 31. 3.o.
- 45 VvN, 1929. május 26. A Pósa-cég minden lapelőfizetőjének térítésmentesen küldte meg Váth munkáját.
- 46 1929. szeptember 30. 8.o. Fojt a soproni polgári fiúiskola igazgatója volt. A mű aktualitását az adta, hogy a VKM 26998/1922. VI. sz. rendeletével előírta a rendszeres szülői értekezletek tartását. A könyv ehhez adott pedagógiai, szervezési útmutatást.
- 47 VvN, 1930. február 24. 5.o.; július 10. 7-8.o.; november 12. 5.o. 1931-ben ugyancsak a Néptanítók Lapja hátralékosait szólítják fel: VvN, március 15. (1926 -1930 közötti évek)
48. VvN, 1931. március 15. 5.o.
- 49 VvN, 1932. április 21. 6.o.; május 23. 1-2.o.
- 50 VvN, 1933. február 22. 1-2.o. 203-1933.sz. A kir. tanfelügyelőség hivatalos közleményei. Tárgy: Pedagógiai könyvtárak használata.
- 51 VvN, 1933.április 29. 6.o.; május 31. 4.o.; október 24. 1933-ban eltávozott az ugyancsak könyvpárti Kehrer Károly vármegyei tanfelügyelő, s Krehnyay Béla kapott kinevezést, aki folytatta elődei könyvek tanulmányozására történő ösztönzésüket. Kehrer írta: A tanító „...a jövő tanév elején szenteljen időt a magyar könyv támogatására az által, hogy megfelelő módon adjon felvilágosítást a tanulóknak az irodalom ápolásáról, a magyar könyv szeretetéről, fontosságáról és megbecsüléséről.” VvN, 1933. június 28. 3.o.
- 52 Pl. Ruzsák Károly: *A magyar népiskolák új útjai*. Krehnyay Béla ismertetése. VvN, 1933. december 23. 3.o.; Hercsuth Kálmán gyulai tanfelügyelő: *A gyermeknevelés időszerű kérdései*. Az ismertető ugyan-csak Krehnyay Béla, aki a könyv alapján „...külön is megemlíti felsorolásában a gyermekek szellemi túlterhelésének problémáját; a modern népiskola mire és hogyan tanítja ma a gyermeket, s hogyan kívánja azt az életre előkészíteni”. VvN, 1934. július 19. 6.o. Bene Lajos segéd-tanfelügyelő *Számolástanítás II., III., IV. osztályban* című munkáját ugyancsak Krehnyay ajánlotta.
- 53 VvN, 1936. január 31. 4-5.o. Útmutatás ad arra vonatkozóan, a tanítók hogyan tanulmányozzák a neveléstudományi munkákat: „... Először meghatározandó az a cél, amely a könyvet életre hozta. A cél meghatározásánál mindenkor figyelemmel kell lennünk arra, hogy mindegyik pedagógiai mű azzal a céllal íródott, hogy az iskola munkájának irányt szabjon, azt eredményessé tegye és a tanító munkáját megkönnyítse. Ezen célkitűzést minden műben meg kell keresni és meg kell találni azon körülményeket is, amelyek az adott helyzetben és adott környezetben tényleg használhatóak. Tanulmányoznunk kell másodszer annak tartalmi beosztását. Részletesen tanulmányozandó, hogy a tartalomból mely részek alkalmasak az elméleti továbbképzésre, s melyek azon részei, melyek a gyakorlatiasságot szolgálják... Harmadszor, különösen a módszertant tárgyaló műveknél az olvasó vonatkoztassa az abban foglaltakat a saját iskolája munkájára. A mintatanításokat tartalmazó munkák tanulmányozásakor meg kell figyel-nünk, hogy az iskola környezetében az iskola tanulóival ezt és ezt a tételű tanítást miként lehet eredményesen elvégezni.”

54 VvN, 1937. január 31. 2-3.o. 102/1937. sz. , ill. 4.o. Balassa János ismertette Orosz Iván *A Pannontenger mesemondója* című kötetét, amely Váth 25 éves szépirodalmi munkásságát mutatta be, és ugyanekkor jelent meg Váth *Szent László népe* című regénye.

55 VvN, 1936. január 31.-1937. május 8. az utóbbi lapszámában a Népiskolai egységes vezérkönyvek 23 kötetének adatait közölték.

56VvN, 1937. március 15. 4.o.